

Iulia GOLGOJAN*

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului - octombrie 2021 – noiembrie 2021 -

Dreptul la un proces echitabil

Art. 6 din Convenție

Hotărârea din 12 octombrie 2021

Foyer Assurances SA c. Luxemburgului

Situația de fapt

Reclamanta este o societate de asigurări, cu sediul social în Leudelange. La originea cererii individuale adresate Curții se află un accident de circulație, provocat în 26 martie 1991, de T, asigurat al societății respective. Drept urmare, în baza raportului juridic de asigurare, reclamanta a achitat despăgubiri victimei accidentului, pe baza unui raport de expertiză emis în 29 aprilie 1993. Din cauza înrăutățirii stării sale de sănătate, victimei i-a fost atribuită pensie de invaliditate începând cu 13 iunie 2000. În data de 28 mai 2008, victima a chemat-o în judecată pe reclamantă, solicitând plata unor despăgubiri suplimentare, având în vedere agravarea sechelelor cauzate de accidentul de circulație. Prin hotărârea pronunțată în data de 19 februarie 2013, reclamanta a fost obligată la plata despăgubirilor pentru incapacitatea de muncă a victimei, instanța națională reținând că responsabilitatea juridică pentru accident revine reclamantei, fără a indica însă temeiul de drept.

Reclamanta a formulat apel împotriva hotărârii instanței de fond, criticând, în esență, faptul că a fost obligată la plata dobânzilor penalizatoare și pentru veniturile viitoare pe care victima nu le mai poate încasa din cauza incapacității de muncă (până la vârsta de pensionare a acesteia, în condiții normale). Instanța de apel a respins calea de atac formulată de reclamantă, fără să menționeze, la rândul său, temeiurile de drept aplicabile.

Reclamanta a formulat recurs împotriva deciziei din apel. Recursul a fost întemeiat pe dispozițiile art. 1.382, art. 1.382 și art. 1.384 alin. (1) din Codul civil. În susținerea recursului, reclamanta a invocat faptul că pierderea veniturilor viitoare nu poate genera dobânzi penalizatoare, având în vedere că acestea nu sunt scadente la acest moment și, prin urmare, nu au fost achitate cu întârziere, astfel încât să fie incidentă această categorie de penalități.

Curtea de casație a respins recursul, ca inadmisibil, având în vedere că, deși reclamanta

* *Doctorandă, Facultatea de Drept, București*
Email: iulia.golgojan@drept.unibuc.ro
Manuscris primit la 29 noiembrie 2021.

a invocat, la nivel teoretic, pe de o parte, dispozițiile art. 1.382 și 1.383 din Codul civil, iar, pe de altă parte, dispozițiile art. 1.384 alin. (1) din același cod, aceasta nu a invocat un caz concret de încălcare a legii, de natură să afecteze legalitatea deciziei din apel.

Motivarea și soluția Curții

În ceea ce privește încălcarea art. 6 din Convenție, Curtea observă că recursul reclamantei a fost respins, ca inadmisibil, având în vedere că, deși aceasta a invocat trei dispoziții legale în susținerea căii de atac, nu a precizat care dintre acesta conducea la casarea hotărârii criticate. Curtea mai observă că, în dreptul luxemburghez, articolele 1.382, 1.382 și 1.384 alin. (1) din Codul civil instituie regimul juridic al răspunderii civile delictuale pentru accidente de circulație. În concret, art. 1.382 și corolarul acestuia, art. 1.383 instituie, de principiu, răspunderea civilă delictuală, iar răspunderea pentru faptele lucrurilor inanimate, cum ar fi vehiculele, este prevăzută la art. 1.384 alin. (1) din Codul civil. Din această perspectivă, nu trebuie, de principiu, reproșat părților că au invocat atât articolele 1.382 și 1.382, cât și articolul 1.384 alin. (1) din Codul civil, într-un litigiu referitor la angajarea răspunderii civile delictuale pentru accidente de circulație, o atare concluzie fiind valabilă atât pentru victimă, cât și pentru partea pârâtă în astfel de litigii.

De asemenea, reclamanta a demonstrat - iar Guvernul statului pârât nu s-a opus - că niciuna din hotărârile judecătorești pronunțate în cauză nu conținea dispoziția legală care antrena răspunderea civilă delictuală a lui T, că nu au fost contestate nici răspunderea juridică a acestuia, nici raportul juridic de asigurare, poziția contradictorie a părților referindu-se exclusiv la întinderea despăgubirilor la care era victima îndreptățită.

Având în vedere cele menționate anterior, Curtea constată că nu este rezonabil să se reproșeze reclamantei că s-a întemeiat pe cele trei dispoziții legale în susținerea motivului său de recurs în casație. În plus, în măsura în care nicio instanță de fond nu s-a pronunțat asupra temeiului juridic al răspunderii asiguratorului victimei, trebuie amintit că judecătorilor le revine obligația de a-și justifica decizia în raport de prevederile legale aplicabile, în caz contrar, decizia lor fiind lipsită de temei juridic.

Pe cale de consecință, Curtea de casație luxemburgheză, statuând că singurul motiv de recurs era inadmisibil, întrucât reclamanta nu a precizat care dintre cele trei articole din Codul civil menționate în recurs, a adoptat o abordare excesiv de formalistă, care a adus atingere însăși esenței dreptului de acces la o instanță al reclamantei.

Prin urmare, Curtea constată încălcarea articolului 6 § 1 din Convenție, având în vedere faptul că reclamanta nu a beneficiat de acces efectiv la o instanță.

Satisfacția echitabilă

Reclamanta nu a formulat nicio cerere în ceea ce privește acordarea satisfacției echitabile cu titlu de prejudiciu material, având în vedere dificultățile de evaluare a acestuia din urmă.

Libertatea de exprimare

Art. 10 din Convenție

Hotărârea din 19 octombrie 2021

Vedat Șorli. c. Turciei

Situația de fapt

Reclamantul s-a născut în anul 1989 și locuiește în Istanbul.

În data de 20 decembrie 2016, Departamentul Comunicații și Electronică din cadrul Direcției de Securitate din Istanbul a primit un denunț referitor la conținutul postărilor de pe pagina de Facebook a reclamantului.

În data de 31 ianuarie 2017, agenții de poliție din cadrul departamentului luptei împotriva terorismului au emis un raport în ceea ce privește, printre altele, anumite postări publicate pe pagina de Facebook a reclamantului, reținând că:

- postarea publicată de reclamant în data de 10 octombrie 2014 conținea o caricatură în care apărea fostul președinte american, Barack Obama, care se pregătea să îl îmbrățișeze pe Președintele Republicii Turce, îmbrăcat în femeie. De asemenea, caricatura conținea următorul mesaj plasat în dreptul imaginii Președintelui Republicii Turce: „Vei înregistra titlul de proprietate asupra Siriei pe numele meu, dragul meu soț?”;

- postarea publicată de reclamant în data de 15 martie 2016 conținea fotografiile Președintelui și ale fostului Prim-Ministru al Republicii Turce, în josul cărora era scris un comentariu destul de agresiv la adresa celor doi.

În data de 18 mai 2017, fiind acuzat de comiterea infracțiunilor de insultă la adresa Președintelui Republicii Turce și de propagandă în favoarea unei organizații teroriste, raportat la postările sale publicate pe Facebook, reclamantul a fost reținut, această măsură fiind prelungită succesiv.

Ulterior, în data de 11 iulie 2017, reclamantul a fost găsit vinovat pentru infracțiunea de insultă la adresa Președintelui Republicii Turce, fiind condamnat la 11 luni și 20 de zile pedeapsă cu închisoarea, a cărei executare a fost suspendată pe o durată de 5 ani de zile, interval în care acesta se va afla sub supraveghere. Apelul formulat de reclamant, împotriva hotărârii instanței de fond, a fost respins, ca neîntemeiat. De asemenea, reclamantul a formulat recurs, pe rolul Curții Constituționale, susținând că măsurile constând în arestarea sa preventivă pentru o durată de 2 luni și 20 de zile, condamnarea sa la 11 luni și 20 de zile pedeapsă cu închisoarea, precum și plasarea sub supraveghere timp de 5 ani de zile au adus atingere libertății sale de exprimare. În data de 21 martie 2019, Curtea Constituțională a respins recursul, ca inadmisibil.

Motivarea și soluția Curții

În ceea ce privește *admisibilitatea* cererii individuale,

Curtea observă că reclamantul s-a plâns de încălcarea libertății sale de exprimare, din cauza procesului penal instrumentat împotriva sa, în ansamblul acestuia, și nu de arestarea sa preventivă, în special, care ar putea fi analizată pe temeiul art. 5 din Convenție, luat izolat. Drept urmare, având în vedere modul în care este formulată cererea individuală, aceasta poate fi analizată din perspectiva art. 10 din Convenție.

Totodată, Curtea constată că decizia autorităților naționale, de a suspenda executarea pedepsei cu închisoarea, pentru un interval de 5 ani de zile, pe durata căruia reclamantul este plasat sub supraveghere, este de natură să neutralizeze libertatea de exprimare a acestuia, pe toată perioada respectivă. Drept urmare, simpla decizie a instanțelor naționale, de a suspenda executarea pedepsei cu închisoarea, corelată cu existența unei supravegheri care are efect disuasiv în ceea ce privește libertatea de exprimare, este de natură să confere reclamantului calitatea de victimă, în sensul Convenției.

Drept urmare, Curtea constată admisibilă cererea individuală formulată de reclamant.

Cu privire la *fondul cauzei*,

Curtea observă că reclamantul a fost condamnat la 11 luni și 20 de zile pedeapsă cu închisoarea pentru insulte aduse Președintelui Republicii Turce, executarea pedepsei privative de libertate fiind suspendată pentru un interval de 5 ani de zile. Faptele pentru care reclamantul a fost condamnat au constat în 2 postări pe pagina sa de Facebook, care afixau o caricatură, respectiv o fotografie a Președintelui Republicii Turce, însoțite de comentarii satirice și critice la adresa acestuia. Curtea consideră pedeapsa aplicată reclamantului, chiar și în ipoteza în care executarea acesteia a fost suspendată, iar reclamantul a fost plasat sub supraveghere 5 ani de zile, drept o atingere adusă libertății de exprimare a acestuia.

În ceea ce privește baza legală a ingerinței, Curtea observă că aceasta este reprezentată de dispozițiile art. 299 din Codul penal și urmărește scopul legitim al protecției reputației și drepturilor altora.

Referitor la caracterul necesar al măsurii, Curtea statuează că, o dispoziție legală care conferă protecție crescută Președintelui Republicii, în comparație cu restul persoanelor, care se pot întemeia pe regimul juridic comun al defăimării, reglementat la art. 125 din Codul penal, și care instituie sancțiuni mai dure pentru autorii mesajelor jignitoare nu este, de principiu, conformă cu spiritul Convenției. Cu privire la caracterul proporțional al măsurii, trebuie să se analizeze dacă autoritățile naționale puteau aplica, în astfel de cazuri, alte măsuri decât cele având caracter penal, cum ar fi o serie de sancțiuni civile. Cu alte cuvinte, autoritățile naționale trebuie să dea dovadă de prudență în aplicarea sancțiunilor penale, chiar dacă prin acestea se acordă protecție persoanelor care reprezintă diverse instituții ale statului.

Aplicând principiile anterior enunțate, Curtea consideră că nimic nu justifică arestarea preventivă a reclamantului, menținerea acestuia în arest, respectiv condamnarea sa la pedeapsa cu închisoare, chiar în condițiile în care executarea pedepsei privative de libertate a fost suspendată. Prin însăși natura lor și urmările pe care le produc, astfel de măsuri au un efect disuasiv în ceea ce privește exercițiul libertății de exprimare, pe viitor, de către persoana vizată de astfel de condamnări.

Având în vedere cele expuse anterior, Curtea consideră că măsurile autorităților naționale, ce formează obiectul cauzei, nu sunt proporționale cu scopul legitim urmărit și nu îndeplinesc cerința caracterului necesar într-o societate democratică, în sensul art. 10 din Convenție.

Pe cale de consecință, Curtea constată încălcarea art. 10 din Convenție.

Satisfacția echitabilă

În ceea ce privește satisfacția echitabilă, Curtea a acordat reclamantului suma de 7.500 euro, cu titlu de daune morale.

Protecția proprietății

Art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție

Hotărârea din 23 noiembrie 2021

Abdullin c. Rusiei

Situația de fapt

Reclamantul s-a născut în 1954 și execută o pedeapsă privativă de libertate în Kazan.

În luna aprilie a anului 2014, s-a pus în mișcare acțiunea penală pentru săvârșirea infracțiunii de excrocherie, având ca obiect procedura de atribuire a contractelor de achiziții publice a unor echipamente pentru unul din laboratoarele Universității tehnice din Kazan. În data de 11 iunie 2014, reclamantul, rector adjunct al universității la momentul faptelor, a început să fie anchetat. În data de 15 iulie 2014, instanța penală a ordonat instituirea sechestrului asupra bunurilor imobile ale reclamantului, considerând că această măsură era necesară pentru a se asigura executarea unei eventuale hotărâri de condamnarea a acestuia pe latură civilă, de impunere a unor anumite sancțiuni pecuniare, respectiv de confiscare a bunurilor.

Prin hotărârea pronunțată în data de 14 decembrie 2015, reclamantul a fost condamnat pentru săvârșirea infracțiunii de excrocherie, la 6 ani și 6 luni pedeapsă cu închisoarea, respectiv i s-a aplicat pedeapsa complementară a interzicerii ocupării oricărei funcții în instituțiile de învățământ public, pe o perioadă de 3 ani. Prin aceeași hotărâre, instanța a decis menținerea sechestrului asupra bunurilor reclamantului, având în vedere că reprezentanții Universității și-au exprimat intenția de a introduce o acțiune civilă, pe cale separată, în vederea recuperării prejudiciului cauzat prin săvârșirea infracțiunii.

Reclamantul a formulat apel, susținând că sechestrul asupra bunurilor sale a fost menținut, în mod nelegal, în contextul în care Universitatea nu s-a constituit parte civilă, în procesul penal, iar intenția de a formula o acțiune în despăgubiri, pe cale separată, ulterioară procesului penal, nu prezintă relevanță din perspectiva condițiilor necesar a fi

întrunite pentru a se dispune instituirea sechestrului asupra bunurilor sale. Prin decizia pronunțată în data de 6 aprilie 2016, instanța de apel a menținut hotărârea instanței de fond, în ceea ce privește măsura sechestrului.

Prin hotărârea pronunțată în data de 18 noiembrie 2016, instanța civilă a admis, în parte, acțiunea formulată de Universitate, pe cale separată, obligând reclamantul la plata sumei de 18 milioane de ruble, cu titlu de prejudiciu material, rezultat din săvârșirea infracțiunii pentru care a fost condamnat. Apelul formulat de reclamant în cauza respectivă a fost respins.

Motivarea și soluția Curții

Curtea reamintește că instituirea sechestrului asupra bunurilor, în cadrul proceselor penale, se încadrează în categoria măsurilor necesare reglementării folosirii bunurilor, iar una dintre condițiile primordiale ale compatibilității dintre art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție și ingerințele în drepturile ocrotite de dispoziția convențională respectivă este legalitatea măsurii adoptate de autoritățile naționale.

Raportat la datele concrete ale speței, Curtea constată că textul legal invocat de Guvernul statului pârât autorizează instituirea sechestrului asupra bunurilor reclamantului, pentru a se asigura executarea unei hotărâri de condamnare în ceea ce privește:

- soluția asupra acțiunii civile;
- aplicarea unei amenzi sau a altor sancțiuni pecuniare;
- confiscarea anumitor bunuri..

Or, Curtea observă că, la data la care instanța de fond a dispus instituirea măsurii sechestrului, niciuna din cele 3 ipoteze enunțate anterior nu era incidentă în cauză.

În primul rând, Universitatea, care avea calitatea de victimă, nu s-a constituit parte civilă în procesul penal. În al doilea rând, prin decizia de condamnare pentru săvârșirea infracțiunii de excrocherie, nu s-a aplicat vreo amendă sau altă pedeapsă de natură pecuniară reclamantului. În al treilea rând, infracțiunea pentru care a fost condamnat reclamantul nu era de natură să atragă aplicabilitatea sancțiunii confiscării bunurilor.

Totodată, Curtea constată că, potrivit unor decizii ale Curții Constituționale din statul pârât, sechestrul asupra bunurilor trebuie să înceteze la momentul la care decizia de condamnare devine definitivă.

Așadar, în opinia Curții, considerentele enunțate anterior sunt suficiente pentru a se constata încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție.

Satisfacția echitabilă

În ceea ce privește satisfacția echitabilă, Curtea a acordat reclamantului suma de 1.300 euro, cu titlu de daune morale.